

Confruntări etice și civice

Clasa a IX-a

Prof. Nicula Nelia

Definirea termenilor - cf. DEX

Confruntare=punere față în față a două sau mai multe persoane, pentru a verifica adevărul spuselor lor; punere față în față a două sau mai multe obiecte, opere, fenomene etc. pentru a le verifica sau a le compara.

Etică=știința care se ocupă cu studiul teoretic al valorilor și al condiției umane, din perspectiva principiilor morale, și cu rolul acestora în viața socială; totalitatea normelor de conduită morală care reglementează relațiile dintre oameni precum și atitudinea lor față de societate, de o anumită clasă socială, de stat, de patrie, de familie etc.

Civic=care aparține cetățenilor, privitor la cetățeni

Dialogul polemic

Termenul „polemică” provine din limba greacă „polemikos”, având sensul de „dușmănos”, și definește o discuție sau un dialog în contradictoriu, confruntare de idei, controversă, dezbateri critică, combativă, pe o temă literară, științifică, politică, religioasă sau pe alte teme. Cei care participă la dialog își susțin ideile pe baza unor argumente, principii sau idei diferite.

Polemica a fost cultivată de marii oratori antici și a devenit un model de confruntare intelectuală și morală, etică și civică în care interlocutorii, deși au concepții diferite, își exprimă respectul unul față de celălalt, au un ideal comun – adevărul.

Evoluția temei

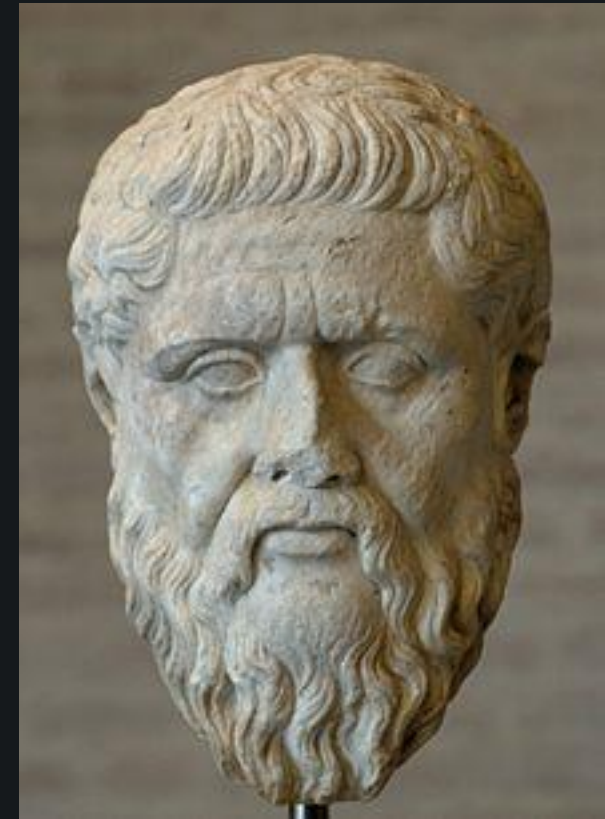
Dialogul, născut odată cu oratoria, reprezintă unul dintre spectacolele lumii antice. Prin discursurile lor, oratorii urmăreau să impună un punct de vedere argumentat nu doar interlocutorului, dacă tema angaja o polemică, ci și auditorilor, prin coerență, logică și disciplină.

Sunt celebre *Dialogurile* lui Platon, dar sunt de remarcat și intervențiile polemice ale lui Eminescu, Titu Maiorescu, Nicolae Iorga.

Dialogurile lui Platon

- Alături de profesorul său, [Socrate](#), și de cel mai cunoscut student al său, [Aristotel](#), Platon a pus bazele filosofiei Occidentale și științei.
- Platon a inovat dialogul scris și formele dialectice în filosofie. Platon pune și bazele filosofiei politice occidentale, producând unele dintre cele mai timpurii tratate politice scrise din perspectivă filosofică.

PLATON 427 î.H. – 347 î. H.

Dialogul filosofic

Dialogul filosofic nu este un schimb de informații, ci construcția unei idei din altă idee, dialogul filosofic nu rezolvă probleme ci problematizează, maestrul dintr-un dialog filosofic nu știe răspunsurile ci conduce gândirea spre întrebări din ce în ce mai adânci.

În disputele filosofice partenerul de dialog nu este un inamic, ci acela care are o altă părere, crescută din dialogul însuși, într-un dialog filosofic toți învățăm, nimeni nu este atâteștiutor, toți se ascultă și se respectă.

Dialogurile, cuprind numeroase lucrări: *Apologia lui Socrate*, *Criton*, *Gorgias*, *Fedon*, *Banchetul*, *Republica*, *Sofistul*, *Timaios*. Din ele rezidă ideea de bază a filosofiei lui **Platon**, aceea că adevărata realitate o constituie *Ideile*, cea de frumos, de bine, de adevăr, esențe suprasensibile, imuabile, aflate într-o lume în afara timpului și spațiului, dominate de un principiu suprem, cel al unității în diversitate.

Fragmente din *Dialogurile* lui Platon

- *Calitatea unui trup depinde de calitatea hranei administrate, la fel calitatea minții atârnă de hrana care îi este specifică ei.*
- *Nu trebuie să se respecte omul mai mult decât adevărul. Nu de vorbele celor mulți trebuie să ținem seama, ci de judecata celui care cunoaște purul adevăr.*
- *Dacă omul n-a primit decât o educație defectuoasă sau rea, el devine cel mai îngrozitor animal pe care l-a produs pământul. De aceea legiuitorul trebuie să facă din educația copiilor prima și cea mai serioasă din preocupările sale.*
- *Filosofia este refugiul sufletelor bine dotate care n-au voit, au disprețuit sau n-au putut să facă politică.*
- *Cea mai mare parte a oamenilor ajunși la putere devin răi.*

Fragmente din *Dialogurile* lui Platon

- *Indiferent de legile sale, nici un oraș nu poate trăi în pace dacă cetățenii lui nu fac decât să petreacă, să bea și să se istovească în grijile dragostei.*
- *Acela care vrea să pedepsească în mod judicios, nu pedepsește din pricina faptei rele care este un lucru trecut, căci nu s-ar putea face ca ceea ce s-a săvârșit să nu se fi săvârșit, ci pedepsește în vederea viitorului, pentru ca vinovatul să nu mai cadă în greșeală și pentru ca pedeapsa lui să-i înfrâneze pe ceilalți.*
- *Un lucru, ca să fie bine judecat, trebuie judecat de cei pricepuți, iar nu de cei mulți. Oare, nu există împrejurări în care minciuna în vorbe să-și piardă caracterul urât, pentru că a devenit folositoare?*

Puncte de vedere

„să deosebim polemicile care slujesc idei, de cele care slujesc doar interese, pasiunile care iau foc, de cele care vor doar să dea foc”
(Octavian Paler- *Polemici cordiale*)

„Toată viața noastră morală începe aici: între fiul risipitor și fratele lui. Ne pierdem și ne căim, sau ne păstrăm și ne împietrim inima. E rău să nu ascuți, dar e la fel de rău să știi să ascuții și să ții minte.”
(Constantin Noica – *Jurnal de idei*)

„Când datoria și inima intrau în conflict, prea rar i-a fost dat celui dintâi să învingă..., să acționez împotriva pornirii mele mi-a fost întotdeauna cu neputință. Oricine ar porunci: oamenii, datoria sau însăși necesitatea, dacă inima mea tace, voința mea rămâne surdă și nu sunt în satre să mă supun. (Jean-Jacques Rousseau – *Visările unui hoinar singuratic*)

Puncte de vedere

„Moralitatea este pur și simplu atitudinea pe care o adoptăm față de oamenii care nu ne plac” (Oscar Wilde – *Privighetoarea și trandafirul*)

„Motivul mișcă voința nu prin ceea ce este el în sine, ci prin felul în care este cunoscut. Însă nicio influență morală nu poate avea ca rezultat o altă corecție decât pe cea a cunoașterii, iar demersul de îndreptare a defectelor de caracter ale unui om prin discursuri și predici moralizatoare vizând transformarea naturii și moralității sale este la fel de iluzoriu ca tentativa de determinare a unui stejar, printr-o îngrijire desăvârșită, să dea caise ca roade. (Arthur Schopenhauer – *Fundamentele moralei*)

„Dacă somnul rațiunii naște monștri, somnul dialogului naște dogme. Iar dogmele sfârșesc totdeauna prin a înăbuși ceea ce pretind că sacralizează” (Octavian Paler – *Polemică și polemici*)

Temă literară

Confruntări etice și civice se constituie în temă literară, asociată unor opere ce dezvoltă drame umane, individuale sau naționale, și propun personaje exemplare prin deciziile lor morale. Curajul, asumarea responsabilă a cuvântului, conștiința puternică a adevărului și o nebănuită adâncime sufletească sunt câteva dintre calitățile acestor personaje.

Tema în literatura română:

Mara sau Moara cu noroc de Ioan Slavici, *Ițic Ștrul, dezertor* sau *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, *Trei fețe* de Lucian Blaga, *Jocul ielelor* de Camil Petrescu, *Iona* de Marin Sorescu, *Și eu am trăit în comunism* de Ioana Pârvulescu, *Deșertul pentru totdeauna* de Ovtavian Paler, *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt etc.

Temă literară

- Tema în literatura universală:

De veghe în lanul de secară de J.D. Salinger, *Persepolis* de Marjane Satrapi, *Maus* de Art Spiegelman, *Suferințele tânărului Werther* de J.W. Goethe, *Litera stacojie* de Nathaniel Hawthorne, *Istanbul, Istanbul* de Burhan Sonmez, *Balzac și micuța croitoreasă chineză* de Dai Sijie, *Noaptea despărțirii* de Jennifer A. Nielsen, *Castelul de sticlă* de Jeannette Walls, *Jurnalul Annei Frank*, *Flori pentru Algernon* de Daniel Keyes, *Eu sunt Malala* de Malala Yousafzai etc.

Tema în alte arte

- PICTURĂ
- SCULPTURĂ
- FOTOGRAFIE

Bancherul și soția sa de Quentin Metsys (1514)

Soțul analizează nivelul cântarului și se apleacă ușor către soția sa pentru a-i cere sfatul. Femeia, cu mâna pe cartea de rugăciuni pentru a nu pierde semnul, examinează la rândul său cântarul cu emoția celui care este conștient că în comerț nimic nu este divin.

Preocupările celor doi sunt antitetice: viclenia negustorească înfruntă umilința credinței. Opoziția dintre sacru și profan este confirmată de detalii.

Salomeea privind capul lui Ioan Botezătorul de Bernardino Luini (1531)

Salomeea este o prințesă din Iudeea, fiica reginei Irodiada, fiica vitregă a regelui Irod. Cf. Noului Testament era vestită prin arta de a dansa. La ziua sa de naștere, Irod i-a promis îndeplinirea oricărei dorințe în schimbul unui dans în fața oaspeților. Sfătuită de mama sa, Salomeea a cerut capul lui Ioan Botezătorul, care era închis fiindcă blamase legătura dintre Irod și Irodiada. Astfel, Salomeii i-a fost adus pe o farfurie capul evlaviosului.

Doi bătrâni într-o dispută de Rembrandt van Rijn (1628)

Pictura a fost cunoscută sub diferite denumiri de-a lungul timpului și se crede că ilustrează o dispută între apostolii Petru și Pavel, care se contrazic pe marginea unei chestiuni din Biblie. Lumina cade pe fața lui Pavel care arată o pagină din Biblie, în timp ce Petru, cel încăpățânat se află în întuneric. Deși îl ascultă pe Pavel, degetul lui marchează anumite pagini în Biblie, gestul lui sugerând faptul că are și el de făcut o observație, când Petru va termina.

Stăpâna și slujtoarea de Piter de Hooch (1660)

Slujitoarea îi arată stăpânei peștele cumpărat, iar stăpâna îi dă indicații cu privire la pregătirea lui. Totul este pictat foarte detaliat: și figurile personajelor, și cărămizile casei, și curtea pietruită, și cheiul canalului care se vede prin porțița deschisă.

Câteva accente calde – fusta roșie în care este îmbrăcată stăpâna, obloanele de la fereastră – înviorează gama rece de culori, îi conferă o nuanță de căldură tabloului.

Căsătorie nepotrivită de Vasili Vladimirovici Pukirev (1862)

O fată tânără și înduioșătoare se cunună cu un bătrân bogat. Palidă la față, în stare de disperare, abia își reține lacrimile. Mirele lasă o impresie neplăcută, pare a fi un om de stat, neprietenos, fișos. Căsătoria lui e un capriciu de bătrân voluptos.

Părintele se închină cu slugărnicie în fața mirelui și introduce inelul de logodnă pe degetul miresei, consființind astfel căsătoria cinică.

Memorie de Frida Kahlo (1937)

Se spune că portretele Fridei Kahlo sunt autobiografice.

Artista se arată pe sine de trei ori, o dată în rochie albă și jachetă, cu părul strâns și fără brațe, și de două ori în haine mexicane contemporane, fără trup, dar cu brațe. O săgeată îi străpunge pieptul în locul inimii. Inima supradimensionată este așezată pe țărâm, sângerând în mare. Părul strâns și inima scoasă din piept se referă la infidelitățile soțului ei, Diego Rivera.

Înăuntru

de Luc Tuymans (2001)

Tabloul pare a ilustra o colivie goală în care pătrunde melancolia. Lipsa ocupanților coliviei e un simbol al morții/al absenței.

Privitorul ar putea fi cuprins de sentimentul vinovăției, de pierdere, fiind copleșit de un gol interior.

Când privim ce poziție adoptăm? Suntem niște victime captive dincolo de gratii sau suntem răspunzători de suferința celorlați?

Cumințenia pământului de Constantin Brâncuși (1907)

Lucrarea reprezintă o mică făptură, dezbrăcată care stă așezată cu genunchii strânși și cu brațele împreunate. Liniile spatelui, ale șezutului și picioarelor sugerează parcă o neștiință de sine.

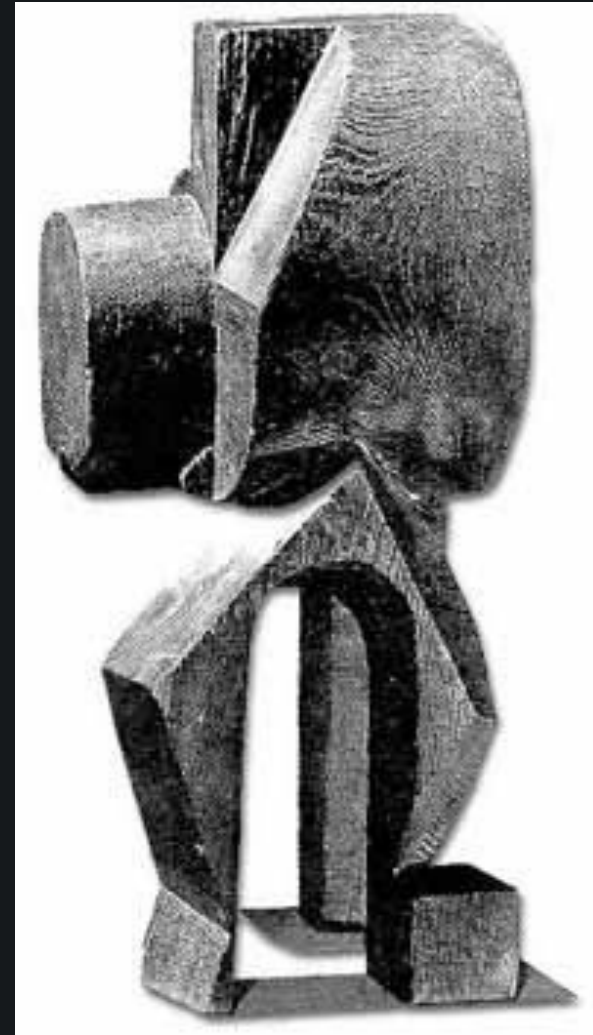
Privirea este dulce dar inexpresivă, pierdută. Figura nu are nimic sofisticat: o frunte înaltă și o gură schițată parcă în grabă, făcută pentru a tăcea. Din atitudinea statuii se degajă un sentiment de atașament față de pământul mamă.

Fiul risipitor de Constantin Brâncuși

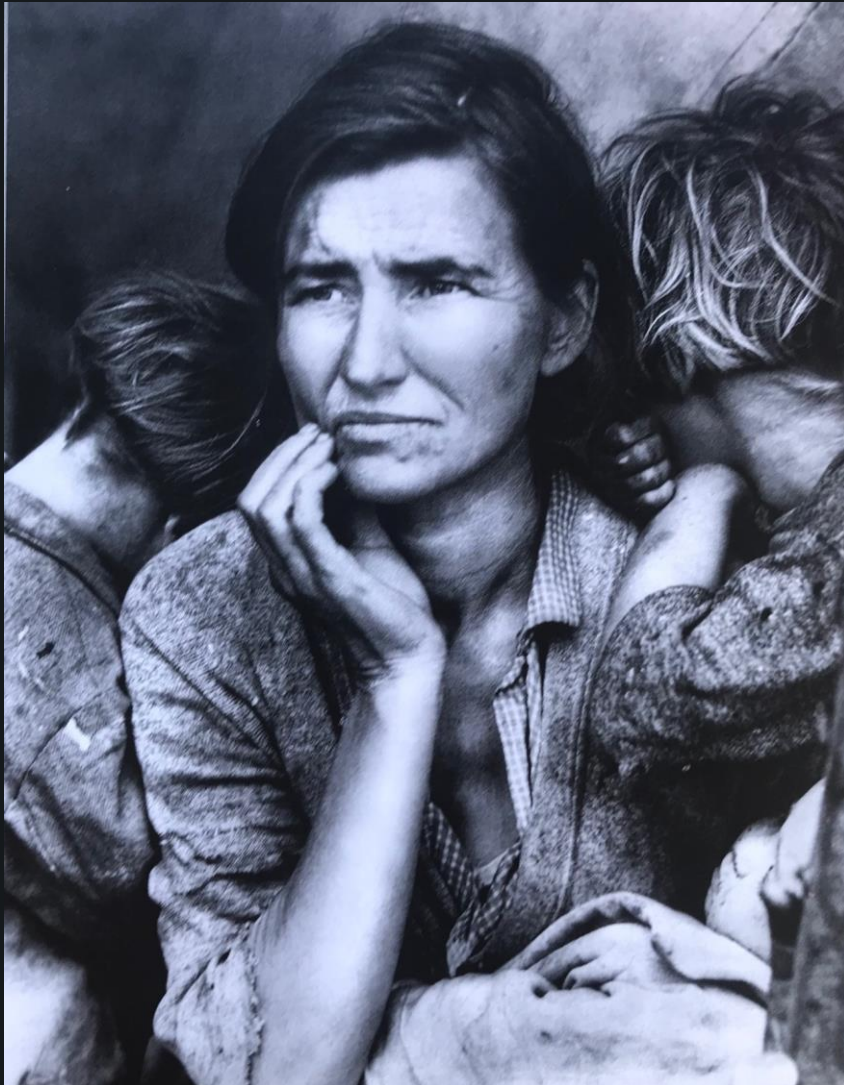

- Face parte din opera considerată matură a lui Brâncuși (1911-1956)
- Este o sculptură în lemn de stejar. Lucrarea sugerează un personaj îngenunchiat, purtând o povară pe umeri și sprijinindu-se pe pământ. Artistul surprinde tocmai momentul în care materia amorfă prinde trup omenesc.

Mamă migrantă

fotografie realizată de Dorothea Lange (1936)

Fotografia este un simbol al Marii Depresiuni.

Femeia surprinsă în fotografie călătorește împreună cu soțul și cei 7 copii în căutarea unei vieți mai bune într-o Americă greu încercată de criza economică. Chipul femeii este marcat de încercări, dar plin de demnitate.

Chipurile celor două fete, pe care apartul nu le dezvăluie, care încadrează femeia, sporesc emoția imaginii.

Mamă și copil în Hiroshima

fotografie realizată de Alfred Eisenstaedt (1945)

În august, 1945, orașele Hiroshima și Nagasaki fuseseră măturate de o violență fără precedent.

Fotografia este portretul unei mame cu copilul ei, îmbrăcați în portul tradițional, așezați în fața unui fundal de copaci arși. Femeia și copilul stau liniștiți, păstrându-și demnitatea, deși sunt înconjurați de atâta distrugere.

Privirile celor doi par să întrebe *Până unde poate merge cruzimea omului?*

Supraviețuitori evrei la Buchenwald

fotografie realizată de Henry Miller (Germania, 1945)

Fotografia a fost realizată la 5 zile după eliberarea lagărului.

În prim-plan, un bărbat tânăr, pe jumătate gol și emancipat, privește neîncrezător în aparat. Alte chipuri, uluite și trase, se întind din paturi și privesc în aparat.

Al șaptelea bărbat de pe al doile nivel este scriitorul Elie Wiesel, autorul volumului *Noaptea*: „N-am să uit niciodată noaptea aceea, prima noapte de lagăr, care mi-a schimbat viața într-o singură noapte lungă.

Zidul Berlinului, septembrie 1961

O familie se adună în fața Berlinului și ridică doi copii mici peste gardul de sârmă ghimpată, pentru a le permite bunicilor aflați pe partea cealaltă să-i vadă.

Cu doar câteva zile în urmă armata RDG-ului începuse să construiască un zid care avea să despartă Berlinul în două. Zidul a separat mii de familii ca aceasta.

Mâini întinse

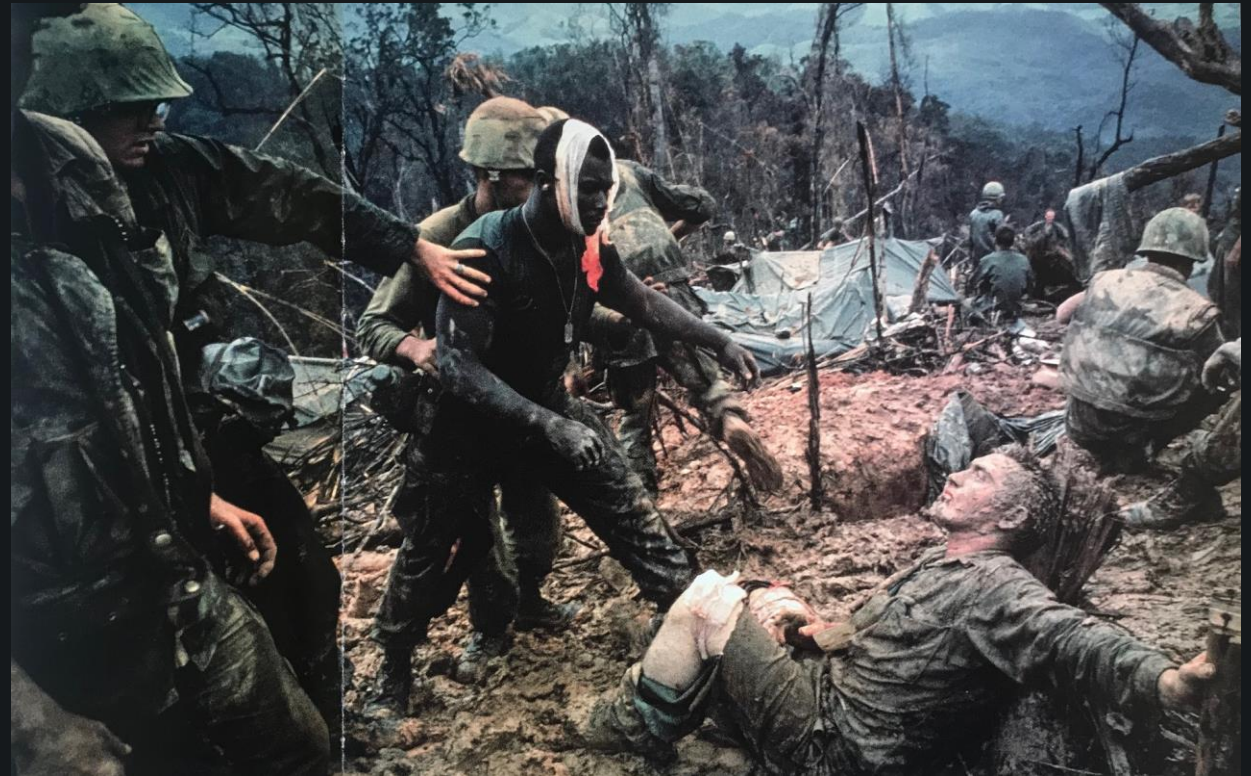
fotografie realizată de Larry Burrows (1966)

Vietnam, octombrie 1966

Fotograful transformă o scenă de infern într-o pictură solemnă, plină de emoție și umanitate.

Mâini întinse este titlul acestei fotografii: brațele soldaților se întind spre un camarad, spre spijin, spre întoarcere, dar și să ajute un prieten. Soldatul rănit la față întinde mâinile într-un gest de solidaritate instinctivă vrea să fie aproape de un bărbat rănit mult mai grav decât el.

Copilul pândit de vultur

fotografie realizată de Kevin Carter (1993)

În 1993, o foamete gravă decima populația Sudanului.

O fetiță extrem de slabă și lipsită de vlagă este încovoiată și moare de foame. Nu i se vede expresia de pe chip, dar i se poate intui oboseala și suferința. În spatele său, un vultur așteaptă nemișcat: înțelegem că moartea se apropie...

Bibliografie

- *Comorile muzeelor europene*, Enciclopedie ilustrată de artă, ROOSA
- *Comorile mezeelor ruse*, Enciclopedie ilustrată de artă, ROOSA
- *100 de fotografii care au schimbat lumea*, Didactica Publishing House, 2017
- *1001 de picturi de privit într-o viață*, Enciclopedia Rao, 2010
- Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș, Mariana Chiriac, Cezar Zaharia, *Limba și literatura română pentru concursuri, olimpiade și centre de excelență*, clasele 9-10, Editura Paralela 45
- Mona Coțofana, Mihaela Doboș, *Literatura română pentru liceu, Repere tematice pentru manualele alternative*, clasa a IX-a, editura Polirom